

Cytowanie

CHICAGO: J. Kulesza, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2023 r., sygn. akt IV KK 37/22*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2024, nr 1, s. 297–303, <https://doi.org/10.15804/ppk.2024.01.22>

APA: Kulesza, J. (2024), *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2023 r., sygn. akt IV KK 37/22*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” nr 1, s. 297–303, <https://doi.org/10.15804/ppk.2024.01.22>

Jan Kulesza

ORCID ID: 0000-0002-0574-9120

Uniwersytet Łódzki

E-mail: jkulesza@wpia.uni.lodz.pl

**Glosa do wyroku Sądu Najwyższego
z 24 sierpnia 2023 r., sygn. akt IV KK 37/22**

Słowa kluczowe: wolność słowa, wolność zgromadzeń, obyczajność publiczna, aborcja, wykroczenie

Keywords: freedom of speech, freedom of assembly, public morality, abortion, misdemeanor

Streszczenie

Celem glosy jest przedstawienie prawidłowego toku rozumowania, który powinien być przyjętą SN, by dojść do aprobowanej przez glosatora konkluzji. Relewantne orzecznictwo ETPC umożliwia przyjęcie braku naruszenia normy sankcjonowanej w wyniku zastosowania wykładni prokonstytucyjnej i prokonwencyjnej, a nie dopiero braku społecznej szkodliwości czynu, jako zaprzeczenia elementu karygodności. Wszelkie prawnokarne ograniczenia wolności słowa muszą wynikać z poważnych racji i pilnej potrzeby społecznej.

Abstract**Gloss on the Judgment of the Supreme Court of
August 24, 2023, file ref. no. IV KK 37/22**

The purpose of the gloss is to present the correct line of reasoning that the Supreme Court should have adopted to reach the conclusion approved by the glossator. Relevant jurisprudence of the European Court of Human Rights allows for the acceptance of the absence of a violation of the norm sanctioned as a result of the application of constitutional and convention interpretation, rather than just the lack of social harmfulness of the act, as basis for the denial of the element of criminality. Any legal restrictions on freedom of speech must arise from serious reasons and an urgent societal need.

✱

I.

W głosowanej sprawie uwolniono w wyniku postępowania kasacyjnego od odpowiedzialności wykroczeniowej obwinionego, który podczas ulicznych protestów społecznych wywołanych wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego znośącym jedną z przesłanek legalności zabiegu przerwania ciąży, posłużył się transparentem z wulgarnym hasłem „Wypierdalać!”. Zarówno sąd I, jak i II instancji, skazały obwinionego z typu rodzajowego wykroczenia przewidującego odpowiedzialność tego, „kto w miejscu publicznym umieszcza nieprzyzwoite ogłoszenie, napis lub rysunek albo używa słów nieprzyzwoitych” (art. 141 k.w.¹).

Celem aprobującej, co do *meritum* rozstrzygnięcia, glosy, jest przedstawienie prawidłowej ścieżki rozumowania, prowadzącej do uwolnienia od odpowiedzialności wykroczeniowej oraz wskazanie adekwatnego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej – ETPC) takie rozstrzygnięcie uzasadniającego.

¹ Ustawa z 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. 2021 poz. 281 ze zm.), dalej: k.w.

II.

Jako podstawę uwolnienia obwinionego od odpowiedzialności wykroczeniowej przyjął SN brak społecznej szkodliwości jego zachowania, wyprowadzony z oceny elementów wymienionych w art. 47 § 6 k.w. Być może zabrakło konkluzji, doprowadzenia toku rozumowania do końca, być może myśl Sądu była jednak krótsza, bowiem brak możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej *sensu largo* wynika w tym przypadku już z braku naruszenia normy sankcjonowanej przez obwinionego, a nie dopiero niestwierdzenia społecznej szkodliwości czynu i zaprzeczenia elementu jego karygodności. O ile nie wydaje się, by możliwe było zaprzeczenie przynajmniej zagrożeniu dla chronionego przez art. 141 k.w. dobra prawnego, którym jest publiczna obyczajność², o tyle przyjąć należy brak naruszenia zasad postępowania z tym dobrem, uzasadniony poniżej.

Posłużenie się przez obwinionego przytoczony słowem podczas legalnego, publicznego zgromadzenia, wynikało z jego sprzeciwu wobec rozstrzygnięcia TK zawężającego zakres legalności zabiegu przerwania ciąży. Stanowiło zatem wypowiedź w sprawie publicznego zainteresowania. Odnośnie do tej grupy spraw, wypowiedzi na ich temat pozostają pod szczególną ochroną konwencyjną³ i konstytucyjną⁴, która pozostawia państwu niewielki zakres dopuszczalności ich ograniczenia. Co istotne, ochrona – z art. 10 Konwencji rozciąga się nie tylko na treść wyrażanych idei i informacji, ale i również na formę, w jakich są przekazywane. W związku z tym wszelkie ingerencje również w użycie formy wypowiedzi, muszą być badane ze szczególną starannością. Jeśli ingerencja w wolność wypowiedzi przybiera formę „kary”, niezbędna jest szczegółowa ocena konkretnego zachowania. Nałożenie jej nie może być uzasadnione tylko z tego względu, że doszło do naruszenia abstrakcyjnie sformułowanego przepisu karnego⁵. W tym miej-

² Wyczerpująco na tego temat w kontekście art. 141 k.w. J. Kulesza, *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Opolu z 10 grudnia 2018 r., VII Ka 956/18*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2019, nr 2, s. 177–191.

³ Art. 10 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. 1993 Nr 61 poz. 284), szerzej: L. Garlicki, [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1–18*, t. 1, red. L. Garlicki, Warszawa 2010, s. 627 i n.

⁴ Art. 54 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483 ze zm.).

⁵ Por. orzeczenie Handzhiyski p. Bułgaria z 6 kwietnia 2021 r., skarga nr 10783/14, z glosą J. Kuleszy i M. Mrowickiego, „*Europejski Przegląd Sądowy*” 2022, nr 6, s. 37–42.

scu sytuuje się tok rozumowania SN, który trafnie zaprzeczając społecznej szkodliwości zachowania obwinionego, nie doszukał się elementu materialnego wykroczenia. Realizacja jedynie znamion czynu zabronionego, przy wakującej jego społecznej szkodliwości, pozostawia strukturę wykroczenia zdekompletowaną⁶.

Rozumowanie SN powinno jednak doprowadzić do zaprzeczenia realizacji elementów wykroczenia na etapie wcześniejszym, aniżeli dopiero jego karygodności. Nie tylko ze względu na szczególną ochronę wypowiedzi na tematy publicznego zainteresowania, lecz sięgając do podstaw wykładni art. 10 Konwencji, zachowanie obwinionego nie mogło zostać uznane za naruszające reguły postępowania z dobrem prawnym w postaci publicznej obyczajności. Należy przyjąć, że reguły te muszą uwzględniać gwarancje praw i wolności jednostki, spośród których wolność wypowiedzi zajmuje szczególnie wysoką pozycję. Traktując „formułę Handyside”⁷ jako wyabstrahowaną już z pierwotnego źródła należy przypomnieć, że „wolność wypowiedzi ma zastosowanie nie tylko do «informacji» lub «idei», które są przychylnie odbierane lub uważane za nieszkodliwe lub obojętne, ale także do tych, które obrażają, szokują lub niepokoją państwo lub jakkolwiek sektor ludności”⁸. O ile wykładnia ta stanowi fundament myślenia o sensie wolności słowa, o tyle jako nie najszcześniejsze jawi się odwołanie przez SN jedynie do samego wyroku w sprawie *Handyside v. Zjednoczone Królestwo*, określonego jako „kamień milowy”⁹. Nie można zapominać, że wyrok ten, mimo zawierania przytoczonej frazy, stanowił rozstrzygnięcie niezwykle restrykcyjne, aprobujące cenzurę i sankcje penalne zastosowane przeciw książce przez Zjednoczone Królestwo.

Generalnie zresztą przytoczone przez SN orzecznictwo ETPC, zarówno zawarte w wyroku SN z 14 października 2019 r.¹⁰, do którego odesłał, jak

⁶ Na temat elementów wykroczenia, powołując jednego w miejsce wielu: P. Daniluk, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 8–35.

⁷ Orzeczenie *Handyside p. Zjednoczone Królestwo* z 7 grudnia 1976 r., skarga nr 5493/72.

⁸ Szerzej L. Garlicki, *op.cit.*, s. 594 i n.

⁹ Trudno oprzeć się wrażeniu, że SN powołując w istocie treść „formuły Handyside” nie ma świadomości, że wywodzi się ona z następnie powołanego orzeczenia, właśnie *Handyside p. Zjednoczone Królestwo*.

¹⁰ Sygn. akt II KK 381/18, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Karnej i Wojskowej” 2019 Nr 11–12 poz. 70, z glosami J. Kuleszy, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 2, s. 403–409 i M. Mrowickiego, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 1, s. 101–112 – sprawa dotyczyła przetworzenia hymnu przez Jana Kapelę.

i powołane w treści uzasadnienia, pozostaje jedynie częściowo relewantne dla oceny sprawy, którą rozstrzygał. Biorąc pod uwagę zniuansowanie spraw ocenianych przez ETPC, jako relewantne jawi się to, które odnosi się do posługiwania podczas manifestacji wulgaryzmami czy innymi formami wypowiedzi, o obscenicznym charakterze. W tym zakresie wskazać należy na niedawny wyrok w sprawach połączonych Peradze i in. p. Gruzja¹¹, w którym ETPC stwierdził naruszenie art. 11 Konwencji¹², analizowanego przez pryzmat art. 10, poprzez skazanie za posłużenie się w miejscu publicznym, podczas manifestacji, transparentem z napisem „Nie Panoramie, chuj!” Skazanie nastąpiło z przepisu opisującego wykroczenie administracyjne polegające na zakłócaniu porządku publicznego i spokoju obywateli, a zatem z przedmiotem ochrony podobnym (choć szerszym) do tego na gruncie art. 141 k.w. ETPC zwrócił uwagę na fakt, że sądy krajowe nie przeprowadziły dowodu konieczności ingerencji ze względu na stopień zakłócenia przez demonstrantów życia publicznego. Niesłusznie oddzieliły wulgarny charakter kwestionowanej wypowiedzi od jej kontekstu i oczywistego celu wypowiedzi w sprawie powszechnego zainteresowania, skupiając się jedynie na formie. Samo użycie natomiast słowa wulgarnego czy obsceniczna instalacja nie mogą przesądzać automatycznie o dopuszczalności ograniczenia wolności wypowiedzi. Te same zarzuty należałoby sformułować wobec polskich sądów, co częściowo uczynił SN w uzasadnieniu swego uniewinniającego judykatu.

III.

Dążąc do sformułowania ogólniejszej zasady wynikającej z orzecznictwa ETPC oraz głosowanego orzeczenia przyjąć należy, że w konkretnych stanach faktycznych organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości powinny wykazać istnienie poważnych racji i pilnej potrzeby społecznej, wynikającej z oceny społeczeństwa polskiego w zakresie zachowań dopuszczalnych w miejscach

¹¹ Wyrok Peradze i in. p. Gruzja z 15 grudnia 2022 r., skarga nr 5631/16, z glosą J. Skrzydły i J. Kuleszy, „Europejski Przegląd Sądowy” 2023, nr 7, s. 43–49; por. również wyrok Mătăsaru p. Mołdawii z 15 stycznia 2019 r., skargi nr 69714/16 i 71685/16.

¹² W głosowanej tu sprawie nie doszło do naruszenia wolności zgromadzeń, ponieważ transparent nie został obwinionemu odebrany.

publicznych, ingerencji w wolność wypowiedzi poprzez zastosowanie art. 141 k.w., uwzględniając konieczność silniejszej ochrony wolności słowa. Za przykład zastosowania w praktyce orzeczniczej takiego podejścia posłużyć może wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z 24 września 2018 r.¹³, w którym przyjęła znikomy stopień społecznej szkodliwości, mimo użycia w miejscu publicznym słów „wkurw”, „wkurwiona”, „wkurwione”, zaś w wyroku z 29 stycznia 2019 r.¹⁴ tak samo ocenił użycie na transparenecie hasła „#Jestem W.lona”¹⁵. Z tożsamą oceną, wyrażoną przez Sąd Rejonowy w Sieradzu w postanowieniu z 27 kwietnia 2021 r.¹⁶, spotkało się umieszczenie w miejscu publicznym kartki z napisem „Zaginęły prawa człowieka. Znalazcę prosimy o zwrot! Tylko kurwa nie do PiSu, bo je znowu dziady zgubią”. Natomiast w wyroku z 19 lipca 2018 r.¹⁷, Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie jedynie odstąpił od wymierzenia kary za posłużenie się słowem „kurwa!”¹⁸.

Literatura

Daniluk P., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2023.

Garlicki L. [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1–18*, t. 1, red. L. Garlicki, Warszawa 2010.

Kulesza J., *Glosa do postanowienia Sądu Rejonowego w Sieradzu z 27 kwietnia 2021 r. (II W 63/21)*, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego” 2022, nr 1.

Kulesza J., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 14 października 2019 r. (sygn. akt II KK 381/18)*, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 2.

Kulesza J., *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Opolu z 10 grudnia 2018 r., VII Ka 956/18*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2019, nr 2.

¹³ Sygn. akt IV Ka 818/18, LEX nr 2564204.

¹⁴ Sygn. akt IV Ka 1173/18, LEX nr 2625613, z glosą K. Wali, „Forum Prawnicze” 2019, nr 6, s. 90–97.

¹⁵ Chodziło o protest przeciwko wyrokowi TK ograniczającemu prawo do przerywania ciąży, a następnie protest przeciwko postępowaniu karnemu przeciwko uczestnicze pierwszego protestu.

¹⁶ Sygn. akt II W 63/21, LEX nr 3183805, z glosą J. Kuleszy, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego” 2022, nr 1, s. 337–342.

¹⁷ Sygn. akt XI W 1258/17, LEX nr 2608999.

¹⁸ Protest podczas tzw. miesięcznicy smoleńskiej pod pomnikiem na placu J. Piłsudskiego w Warszawie.

- Mrowicki M., *Granice wolności wypowiedzi a korzystanie z symboli narodowych. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 14.10.2019 r., II KK 381/18*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 1.
- Skrzydło J., Kulesza J., *Wulgaryzmem w dewelopera – glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 15.12.2022 r., 5631/16, Peradze i in. przeciwko Gruzji*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2023, nr 7.
- Wala K., *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu – IV Wydział Karny Odwoławczy z dnia 29 stycznia 2019 r. IV Ka 1173/18*, „Forum Prawnicze” 2019, nr 6.